

MODÜL 12

DEMOKRATİK ÖĞRETMEN REHBERLİĞİ

Oturumun Hedefleri

Oturumun sonunda katılımcılar:

- Rehberlik ve demokratik rehberlik kavramlarını anlamış,
- Demokratik öğretmen rehberliğinin ilkelerini kavramış,
- Eğitim kurumlarında demokratik öğretmen rehberliğinin geliştirilmesi için çözüm önerilerinin neler olabileceğini tartışmış olacaklardır.

Eğitim İçin Gerekli Malzemeler

- Bilgisayar,
- Projeksiyon aleti,
- Demokratik öğretmen rehberliği sunumu,
- Oturuma ilişkin bilgi notu,

Rehberlik ve Demokratik Rehberlik

Rehberlik; bireyin yeterlilikleri ve yetenekleriyle en üst düzeyde gelişerek gereksinimlerini doymasında, çevresindeki durumlara uyum sağlaması için gerekli *problem çözme, karar verme, bilgi ve becerisini* kazanmasında bireye uzman kimselerce yapılan yardım sürecidir.

Demokratik rehberlik; bireylere çağdaş dünyanın ihtiyacı olan, mutlu ve üretken insan olabilmeleri ve gerekli niteliklere ulaşabilmeleri için yapılan yardımlarda bireyin fikirlerini özgürce ifade etmesini ve sürecin temel insan hakları kapsamında yönetilmesidir.

Demokratik Öğretmen Rehberliği

Son yıllarda yapılan çalışmalarda öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenlere mesleki geliştirme ve iyileştirmeye yönelik yöneticilerin rehberlik rollerine vurgu yapılmaktadır. Öğretmene verilen rehberlik ve mesleki gelişim destekleri öğretim sürecinde tespit edilen boşlukların azalmasını sağlamaktadır. Böylece öğretimi niteliği de artabilmektedir

Demokratik rehberlik süreci; yaratıcı bir güç, ilham verici bir kaynak, moral yükselten özendirme mekanizması ve eğitimde liderlik temellerinden biridir. Öğretmen rehberliğin ilk hedefi öğretmeni kendine mesleksi yön verecek bir duruma getirmektir. Bu kapsamda eğitim yöneticilerinin rehberlik rolü *okuldaki öğretim faaliyetlerinin verimliliğini artırmak için öğretmene yardım ve önderlik yapmaktır.*

Demokratik öğretmen rehberliği yönetici-öğretmen arasındaki güvene dayalı olması gereken rehberlik sürecinde asıl amaç öğretmenin gelişmesinde yol gösterici tutum izlemek, gelişim sürecine yardımcı olmaktır. Rehberlik bir kusur arama, öğretmeni baskı altına alma süreci olarak görülmemeli, daha iyiye, en doğruya ulaşmak için yardımlaşma ve rehberlik süreci olarak algılanmalıdır.

Bireye yardım etme işi olan amaçlı etkinlik rehberlikte, *bireye nasihat etme, yol gösterme, onun adına kararlar verme* yoktur, yardım alan da yardım veren de önemlidir. Özünde, hizmet ve işbirliği olan rehberlik, kişi ve grup olarak öğretmenlere sunulan uzmanlaşmış yardımdır. Rehberlik işlevi, öğretmenlerin potansiyellerini fark etmelerinin sağlanması ve bu potansiyelin en etkili biçimde kullanılmasında yardım amacı taşımaktadır. Bu bağlamda denetmen ve yöneticinin temel görevi, *öğretmenlere öğretim sürecinde yardım ve rehberlik ederek öğretimin verimliliğini arttırmaktır.*

Rehberlik bir öğretmenin sınıf-içi etkinliklerinde öğrencileri, sınıfı ve öğretmen uygulamalarını izlemesine, gözlem sırasında görülen aksaklık ve eksiklikleri değerlendirmesine olanak sağlar. Rehberliğin, öğretmene mesleki yardım sağlama, öğretim faaliyetlerine ilişkin düşünme, tartışma ve yeni araştırma alanları oluşturma açısından etkili olmalıdır.

Denetmen ve yönetici, rehberlik sürecinde davranışlarına ayrı bir özen gösterme durumundadır. Öğretmenin morale ihtiyacı vardır. Bazı insanlar, yardım gereksinimlerini belli etmekten kaçınabilir. Denetmen ve yöneticinin bunları bulabilmesi, ilgi ve duyarlılığı gerektirir. Birey, konuşma gizliliğinin sağlanacağı konusunda güven duymalıdır. Denetmen, karşısındakine saygı göstermeli, öğrendiklerini kötüye kullanmamalı, onlardan, başka amaç için yararlanmamalıdır.

Rehberlik görüşmelerinde rahat bir ortam yaratılmalı, sorgulama havası verilmemeli, görüşme aceleye getirilmemelidir. Denetmen ve yöneticinin rehberlik yapması, öğüt vermek yerine sorunların çözümünde yardımcı olması sürecin daha etkili bir görünüm yaratır. Rehberliğin amacı, öğretmenin gücünü arttırmak, onu özgür ve sorumlu yapmak olmalıdır.

Bir okulda yapılan çalışmalarla amaçlara ulaşılması çevrenin öğretim gereksinimlerinin karşılanması ve uyum sağlanması, ders dışı etkinliklerinin verimli olmasında rehberlik önemli rol oynar.

Denetmen ve yöneticilerin yapılacakları rehberlik çalışmaları şu şekilde sıralanabilir:

- Okul amaçlarının iyi anlaşılmasına, benimsenmesine, ulaşılmasının gerekliliğine inanılmasına yardımcı olma,
- Okulda genel, sınıf ve zümre öğretmen toplantılarının amaçlarına uygun yapılmasını sağlama,
- Okulda bulunan görevliler arasında olumlu ilişkiler kurulmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunma,
- Okuldaki yönetici, öğretmen ve uzman personeli güdüleme ve morallerini yükseltme,
- Okuldaki görevlilerin karşılaştıkları sorunları ortaya koymalarında, çözmelerinde ve karar vermelerinde yardım etme,
- Okul çalışanlarının çevreye tanıtılmasına, çevrenin katkı ve katılımının sağlanmasına yönelik çalışmaları yapma ve
- Bütün bu süreçleri temel insan hakları ve demokratik tutumlar sergileyerek sağlamak.

Rehberlik ve yardımın koşullarından biri bireyi, sorunu ve çözüm çevresini tanımaktır. Sorunun kaynağı nerede olursa olsun, rehberlik denetmen ve yöneticinin görevidir. Öğretim dışı sorunların eğitimsel çabaları etkilemesi söz konusu olduğundan, öğretimle ilgili olmayan sorunlarda da denetmen ve yöneticinin rehberlik görevini yerine getirmesi beklenmektedir. Öğretmenlerin görevleriyle ilgili olmayan sorunlarda da denetmen ve yönetici desteğini yanında hissetmesi, sorunlara dayanma derecelerini, sorunları çözüme güçlerini ve örgüte olan bağlılıklarını arttırmaktadır.

Bütün bu bilgiler ışığında MEB Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nde denetmenlerin rehberlik görevleri şunlardır;

- Her öğretim yılı başında ve sonunda, ayrıca gerektiğinde öğretim yılı içinde, öğretmenlerle meslekî toplantılar düzenlemek, eğitim-öğretim ve yönetim ile ilgili olarak sorunların belirlenmesinde ve çözümünde rehberlik etmek.

- Okul ve kurumlarda rehberlik amaçlı çalışmalarda belirlenen konuları, öneriler ile birlikte rehberlik tebliğine ve kurum teftiş defterine yazmak, tebliğin bir örneğini başkanlığa vermek.
- Okul ve kurumların teftişinden sonra öğretmen ve yöneticilerle birlikte toplantı yapmak, eğitim, öğretim ve yönetim ile ilgili sorunların çözümüne yönelik rehberlik etmek.
- Mesleki yayınları ve meslekle ilgili gelişmeler ile mevzuat değişikliklerini izlemek, başkanlık veri tabanına katkıda bulunmak ve bu kapsamda bölgesindeki öğretmen ve yöneticilere rehberlik etmek.
- Aday memurların yetiştirilmesine rehberlik etmek ve bu konuda verilen diğer görevleri yapmak.
- Teftişi ile yükümlü bulunduğu öğretmenlere ve yöneticilere meslekî yardımlarda bulunmak ve iş basında yetiştirmelerine rehberlik etmek.

Öğretmen rehberliği, mesleki gelişim, formal ve informal etkinlikler ve hizmet içi eğitim etkinliklerinin gerçekleştirilmesi yoluyla olabilir. İşini iyi yapan denetmenin görevlerinden birisi de öğretmene rehberlik ederken ne gibi gereksinimlerinin olduğunu belirlemek ve bunu bir program dâhilinde düzenlemektir. Denetim, öğretmenlerde kişisel ve mesleki gelişim açısından fikir bildiren önemli bir etmen olmalıdır. Hizmet içi eğitim programının içeriği öğretmenin gelişimine odaklanmalıdır. Bu kapsamda mesleki ve kişisel gelişim rehberliği;

- Düşünceler ve kişilerle; anlamlı, duygusal, sosyal ve düşünsel bağ kurmayı öne sürer.
- Öğretmen deneyimlerini ve öğretimi göz önünde bulundurur.
- Öğretim uygulamaları ve sınıf içi etkinlikleri geliştirmeyi amaçlar.
- Öğretmenlere yeni teknik ve bakış açıları kazandırır.

Demokratik öğretmen rehberliğinde denetmen ve yöneticilerin etkili bir rehber olması için;

- Empatik bir dinleyici olması
- Astlarıyla ilişkilerinde konuşmaktan çok dinlemeye önem vermesi
- Astlarını yakından tanınması
- İşlerin nasıl yürüdüğünün bilinmesi

rehberlik görevinde ve yönlendirmelerinde denetmen ve yöneticilere kolaylık sağlayacaktır.

Etkili denetmen ve yöneticilerin özellikleri, öğretim, rehberlik, danışma ve araştırma olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır;

Öğretim ile ilgili özellikleri;

- Öğretmenin gereksinimlerini belirleyebilmeli,
- Öğretmenin öğrenme stillerini belirleyebilmeli,
- Öğrenme amaçlarını yazabilmeli,
- Öğretmenin öğrenme stilleri ve gereksinimlerine uygun öğretim stratejileri tasarlayabilmeli
- Herhangi bir araç gerecin tanıtımını öğretici ve deneysel bir biçimde yapabilmeli,
- Öğretmenin öğrenmesini değerlendirebilmeli,
- Öğretmene yapıcı dönütler verebilmeli,
- Otorite rolünü çok fazla hissettirmemelidir.

Rehberlik ile ilgili özellikleri;

- Öğretmen ile arasında uyum ve çalışma ilişkisi kurabilmeli,
- Süreci kolaylaştıran becerilere sahip olabilmeli (*örneğin*; sıcaklık, empati, dürüstlük, içtenlik gibi),
- Öğretmenin kendini değerlendirmesi ve araştırması konusundaki sınırlılıkları, zorlukları ortadan kaldırabilmeli,
- Öğretmene, rehberlik süreci ile ilgili düşüncelerini açığa çıkarma konusunda yardımcı olabilmeli,
- Öğretmenle birebir görüşmeler düzenleyebilmeli,
- Öğretmen ile sürecin değerlendirilmesi üzerine sonuç toplantısı yapmalı,
- Yönlendirmelerde bulunabilmeli,
- İnsan ilişkilerindeki dinamiklerin farkında olmalı,
- Rehberlik hakkında kuramsal temele sahip olmalı,
- Rehberlik teknikleri konusunda uzman olmalı,
- Alanında uzman olmalı,
- Esnek olmalı,

- Öğretmenin sınıf-içi davranışı ve öğretim teknikleri hakkında bilgi sahibi olmalı.

Danışma ile ilgili özellikleri;

- Herhangi bir sorunu objektif bir biçimde ele alabilmeli,
- Öğretmene yardımcı olmak adına sorunlara alternatif bakış açıları getirebilmeli,
- Öğretmenin alternatif, çözüm önerileri, seçenekler bulabilmesi için beyin fırtınası yapmasına yardımcı olabilmeli;
- Öğretmeni kendi tercihlerini yapabilmesi konusunda cesaretlendirebilmeli,
- Öğretmen ile bir meslektaş ve akran ilişkisi kurabilmeli.

Araştırma ile ilgili özellikleri;

- Doğru ve güvenilir gözlemler yapabilmeli,
- Sınanabilir hipotezler ortaya koyabilmeli,
- Hipoteze ilişkin veriler toplayabilmeli,
- Hipotezi değerlendirebilmeli,
- Değişimi etkileyen farklı değişkenleri ortaya koyabilmeli

Demokratik Öğretmen Rehberliğinin İlkeleri

Demokratik öğretmen rehberliğinin ilkeleri sekiz grupta toplanmaktadır. Bunlar; (i) amaçlılık, (ii) planlılık, (iii) süreklilik, (iv) nesnellik, (v) bütünlük, (vi) durumsallık, (vii) açıklık, (viii) demokratiklik.

Amaçlılık. Rehberlik etkinliklerinin, rehberliğin yakın ve uzak amaçlarına uygun olması demektir. Rehberlik etkinlikleri, eskiden olduğu gibi, eksik bulma, suçlama, öğretmenleri sıkıntıya sokma gibi amaçlarla değil, profesyonel geliştirme amaçlarıyla yapılmalıdır. Bu ilkeye uyan denetmen ve yönetici, “gitse de kurtulsak” denen değil, istenen, beklenen, aranan insan olabilir.

Planlılık. Her rehberlik faaliyeti, ulaşılmak istenen sonuçlar belirlenerek önceden planlanmalı, yıllık planlar yanında günlük planlar da yapılmalıdır. Plan olmadığında eşgüdüm de yapılamayacağı için, işlerin birbirine uyumu sağlanamaz, denetim için ölçüt bulmak zorlaşır.

Süreklielik. Rehberlikte süreklielik olmazsa, eksik ve yanlışlar yeni rehberlik faaliyetine kadar sürer, gelişme de gecikir. Her işin son basamağı o işin denetimidir. Sürekliliği sağlamanın iki etkili yolu, bütün paydaşların öz-denetimli olmasıdır.

Nesnellik. Nesnellik somut gerçekçiliktir. Bu ilkenin amacı, rehberlikte yanlışların oluşmamasıdır. Nesnelliği sağlamak için denetici ve yönetici gerçek ve tam bilgiye sahip olmalı, yansız davranmalı, duygularının aklının önüne geçmesini engellemelidir. Rehberlik ölçütleri nesnel, standart gerçekçi olmalı, bilgi ve yargılar sayısallaştırılmalıdır.

Bütünlük. Rehberlik faaliyeti bir bütün olarak ele alınmalıdır. Rehberlikte sistemli düşünme egemen olmalı, bir durumu rehberlik faaliyetini etkileyebilecek her şey hesaba katılmalıdır.

Durumsallık. Görelilik de denebilecek olan durumsallık, rehberlik faaliyetinin kişisel ve bölgesel koşulların dikkate alınarak yapılması demektir. Durumsallık, beklentileri ve değer yargılarını oluştururken, koşulların gözetilmesini gerektirir. Farklı koşullarda çalışan öğretmenlerden aynı sonuçlar beklenmemelidir.

Açıklık. Rehberlikteki her etkinlik ve sonuçları paydaşlara açık olmalıdır. Böylece gizlilik ve belirsizliğin sakıncaları önlenir, planlama ve nesnellik kolaylaşır, eylemlerin beklentilere uygunluğu artar, amaçlara ulaşmak olası hale gelir.

Demokratiklik. Demokrasi, insanların kendilerince yönetilmesidir, çoğunluğun yönetimi değil, çoğulcu yönetimdir. Demokratik rehberlik, rehberlik faaliyetine öğretmeni de katarak kendi öğrenmelerinden sorumlu kılmaktadır. Bu rehberliğe direnci azaltır, kişiyi bilinçlendirir, özdenetime götürür. Denetmen ve yöneticinin rehberlikten etkilenen herkesin düşüncelerine açık olması, rehberlik süreçlerinin tamamına öğretmenleri de katması gerekir.

Sonuç

Sonuç olarak demokratik öğretmen rehberliğinin öğretmenlerde gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlar şunlardır:

- Kişisel sorunlarını dürüst ve samimi bir ortamda paylaşabileceği duygusunu yaratmak,
- Kendisini tanımaya yardımcı olmak,
- Çevrede kendisine açık olan imkânları göstermek,
- Yeteneklerini ortaya çıkararak gelişmesine yardımcı olmak,

- Sorunlarını tespit edip, en uygun çözüm yolunu seçmesine yardımcı olmak,
- Çevresine uyum sağlamasını kolaylaştırmaktır.